

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ҐЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ В БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ

**Наказ Міністерства
фінансів України № 1**
від 02 січня 2019 року

МІНІСТЕРСТВО
ФІНАНСІВ
УКРАЇНИ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**щодо впровадження та застосування
ґендерно орієнтованого підходу
в бюджетному процесі**

**Наказ Міністерства
фінансів України № 1**
від 02 січня 2019 року

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

НАКАЗ

02.01.2019

Київ

№ 1

**Про затвердження
Методичних рекомендацій
щодо впровадження та застосування
ґендерно орієнтованого підходу
в бюджетному процесі**

Відповідно до частини другої розділу III Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017 – 2019 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 лютого 2017 року № 142-р та з метою подальшого розвитку програмно-цільового методу у бюджетному процесі

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Методичні рекомендації щодо впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі, що додаються.
2. Департаменту державного бюджету забезпечити доведення цього наказу до головних розпорядників коштів державного бюджету.
3. Департаменту забезпечення комунікацій та організаційно-аналітичної роботи забезпечити оприлюднення цього наказу на офіційному сайті Міністерства фінансів України.
4. Контроль за виконанням цього наказу залишаю за собою.

Міністр

О. МАРКАРОВА

Методичні рекомендації щодо впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі

I. Загальні положення

1. Ці Методичні рекомендації розроблено відповідно до частини другої «Програмно-цільовий метод» розділу III Підвищення ефективності розподілу ресурсів на рівні формування державної політики Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017 – 2020 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 № 142-р, та з метою подальшого розвитку програмно-цільового методу у бюджетному процесі шляхом впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу у бюджетний процес.

2. Ці Методичні рекомендації можуть бути використані головними розпорядниками бюджетних коштів (далі – головні розпорядники) та іншими учасниками бюджетного процесу для врахування ґендерних аспектів у процесі планування, виконання та звітування про виконання бюджетних програм.

3. У цих Методичних рекомендаціях наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

- Ґендерні аспекти – специфічні соціальні, культурні, економічні, політичні та інші характеристики умов життя та потреб жінок і чоловіків.
- Ґендерно орієнтований підхід у бюджетному процесі – врахування ґендерних аспектів на усіх стадіях бюджетного процесу та висвітлення у відповідних бюджетних документах цілеспрямованості на забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків (ґендерної рівності).
- Ґендерно чутлива бюджетна програма – бюджетна програма, яка враховує ґендерний аспект і містить кількісні та якісні характеристики щодо цілеспрямованості на забезпечення ґендерної рівності: зменшення ґендерних розривів, усунення ґендерної дискримінації, послаблення негативних чи посилення позитивних тенденцій у відповідній сфері/галузі з точки зору забезпечення ґендерних потреб та задоволення ґендерних інтересів. Головний розпорядник має прагнути врахувати ґендерний аспект при визначенні обсягу та якості усіх публічних послуг, що надаються в межах бюджетної програми.

- Гендерно нейтральна бюджетна програма – бюджетна програма, яка за результатами гендерного аналізу визнана такою, що потребує вжиття додаткових заходів (досліджень) для врахування гендерного аспекту.
- Бюджетна програма відноситься до гендерно чутливої або гендерно нейтральної виключно за результатами гендерного аналізу.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному у Бюджетному кодексі України, Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», інших нормативно-правових актах.

4. Впровадження гендерно орієнтованого підходу в бюджетний процес доцільно здійснювати у такій послідовності:

- здійснення огляду нормативно-правових актів та інших документів, які містять інформацію про гендерну рівність;
- проведення гендерного аналізу бюджетних програм;
- прийняття рішень за результатами гендерного аналізу бюджетних програм;
- моніторинг гендерно чутливих бюджетних програм.

5. Для впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі головному розпоряднику рекомендується:

- щорічно розробляти та затверджувати план заходів з впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетний процес (окремо або у складі плану діяльності головного розпорядника) з урахуванням етапів, визначених пунктом 4 цих Методичних рекомендацій, включаючи до такого плану відповідальних виконавців та строки виконання заходів;
- забезпечувати координацію між своїми структурними підрозділами, розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня, відповідальними виконавцями бюджетних програм, одержувачами бюджетних коштів, підприємствами, установами, організаціями, що залучаються до проведення аналізу тощо.

З метою впровадження та застосування гендерно орієнтованого у бюджетному процесі можуть залучатися міжнародні та незалежні національні експерти, у тому числі такі, співпраця з якими здійснюється у рамках реалізації проектів міжнародної технічної допомоги, у встановленому законодавством порядку.

II. Огляд нормативно-правових актів та інших документів, які містять інформацію про ґендерну рівність

6. Огляд нормативно-правових актів та інших документів, які містять інформацію про ґендерну рівність (далі – огляд), проводиться з метою створення цілісного уявлення про ґендерну рівність у цілому в Україні та в сфері/галузі, що належить до повноважень головного розпорядника, зокрема щодо наявних проблем у становищі жінок, чоловіків та/або їх груп, задоволення їх інтересів, забезпечення прав та можливостей, а також про взяті Україною зобов'язання щодо забезпечення ґендерної рівності, вимоги нормативно-правових актів, завдання стратегічних і програмних документів держави, цільові показники щодо ґендерної рівності.

Оглядом можуть бути охоплені чинні нормативно-правові акти, міжнародні та національні документи, в тому числі міжнародні угоди, директиви міжнародних організацій, членом яких є Україна, доповіді та звіти міжнародних організацій, наукових установ, громадських організацій тощо.

Зокрема, джерелом інформації про ґендерну рівність є такі документи:

- Конституція України;
- Закони України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків", "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні", "Про запобігання та протидію домашньому насильству", "Про протидію торгівлі людьми";
- Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.04.2018 № 273;
- міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та резолюції міжнародних конференцій, міжнародних організацій, їх органів, які застосовуються під час проведення ґендерно-правової експертизи відповідно до Порядку, затвердженого, постановою Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2018 р. № 997;
- Восьма періодична доповідь України про виконання Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок;
- Національний огляд виконання Пекінської декларації та Платформи дій (1995 р.) та заключних документів двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН (2000 р.) у контексті двадцятої річниці четвертої Всесвітньої конференції зі становища жінок та ухвалення Пекінської декларації та Платформи дій у 2015 р.;

- Цілі сталого розвитку ООН;
- Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна»;
- щорічні доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Додатковим джерелом інформації про ґендерну рівність можуть стати світові глобальні оцінки та індекси, зокрема Глобальний індекс ґендерного розриву (Global Gender Gap), який визначає стан ґендерної рівності в країні в таких сферах, як освіта, охорона здоров'я, політика та економіка.

7. Результати огляду використовуються при проведенні ґендерного аналізу бюджетних програм з точки зору дотримання узятих Україною зобов'язань, виконання вимог нормативно-правових актів, відповідності завданням стратегічних і програмних документів держави з ґендерних питань.

З метою спрощення подальшого використання при проведенні ґендерного аналізу бюджетних програм та прийняття управлінських рішень інформацію щодо ґендерної рівності у сфері/галузі, отриману під час огляду, доцільно узагальнити та згрупувати за такими позиціями:

- вимоги/індикатори (показники) щодо ґендерної рівності, визначені міжнародними угодами, директивами міжнародних організацій, членом яких є Україна;
- вимоги/індикатори (показники) щодо ґендерної рівності, визначені нормативно-правовими актами;
- дані про становище жінок, чоловіків та/або їх груп;
- дані про інтереси, потреби та пріоритети жінок, чоловіків та/або їх груп;
- дані про ґендерні розриви, ґендерну дискримінацію, тенденції у забезпеченні потреб та задоволенні інтересів жінок, чоловіків та/або їх груп.

Для узагальнення інформації за результатами огляду нормативно-правових актів та інших документів, які містять інформацію про ґендерну рівність, рекомендується використовувати форму у додатку 1 до цих Методичних рекомендацій.

III. Проведення ґендерного аналізу бюджетної програми

8. Метою ґендерного аналізу бюджетної програми є визначення рівня забезпечення потреб та задоволення інтересів жінок і чоловіків та/або їх груп у процесі реалізації бюджетної програми, а також виявлення у відповід-

ній сфері/галузі ґендерних розривів, ґендерної дискримінації та причин їх виникнення.

9. Для ґендерного аналізу бюджетної програми використовуються дані, у тому числі дезагреговані за статтю, що містяться в офіційній державній статистичній, фінансовій, адміністративній та іншій звітності, документах бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, бюджетних запитах головного розпорядника, паспортах бюджетних програм, звітах про їх виконання, нормативно-правових актах та інших документах, які містять інформацію про ґендерну рівність, інших джерелах інформації.

У разі якщо виявлено відсутність даних, необхідних для проведення ґендерного аналізу бюджетної програми, рекомендується вжити заходів щодо вдосконалення процесу збору та обробки даних, ініціювати запровадження нових та/або перегляд існуючих форм статистичної та адміністративної звітності тощо.

Для вивчення становища жінок і чоловіків, виявлення їх потреб, інтересів, пріоритетів та проблем у різних соціальних умовах може організовуватися збір даних за допомогою анкетування, опитування фокус-груп, оціночних карток тощо. При організації збору інформації такими методами необхідно забезпечити паритетну участь в опитуваннях осіб обох статей.

Дані, які збираються для цілей ґендерного аналізу для висвітлення становища жінок і чоловіків та/або їх груп у відповідній сфері/галузі, мають бути репрезентативними, співставними, згрупованими за статтю та іншими ознаками, доцільними для проведення ґендерного аналізу бюджетної програми: вік, місце проживання, стан здоров'я, етнічне походження, соціально-економічний статус тощо.

10. Ґендерний аналіз бюджетної програми передбачає дослідження бюджетної програми (її назви, мети, завдань, напрямів використання коштів, результативних показників), включаючи публічні послуги, що надаються в межах бюджетної програми, отримувачів та надавачів цих послуг, підходи до визначення обсягу та розподілу коштів в межах бюджетної програми.

11. Назва бюджетної програми, її мета, завдання, напрями використання коштів, результативні показники досліджуються на предмет врахування у них ґендерних аспектів та висвітлення цілеспрямованості бюджетної програми на забезпечення ґендерної рівності.

Цілеспрямованість бюджетної програми на забезпечення ґендерної рівності може виражатися у формулюваннях назви, мети та/або завданнях бюджетної програми.

12. При аналізі бюджетної програми рекомендується здійснювати дослідження підходів до визначення обсягу та розподілу коштів за напрямками використання бюджетних коштів (обсягу коштів на надання певної послуги) під час планування та виконання бюджетної програми.

13. При аналізі результативних показників бюджетної програми досліджують їх якість та достатність з точки зору висвітлення рівня досягнення мети та виконання завдань в частині забезпечення ґендерної рівності.

14. Дослідження публічних послуг, що надаються в межах бюджетної програми, може передбачати визначення та подальше вивчення і аналіз, зокрема:

- цільових груп отримувачів послуг за ознакою статі та, у разі доцільності, за іншими ознаками: вік, місце проживання, стан здоров'я, етнічне походження, соціально-економічний статус тощо;
- потреб та інтересів цільових груп отримувачів послуг;
- обсягу та якості послуги з точки зору забезпечення потреб та задоволення інтересів цільових груп при наданні послуги;
- рівня розвитку інфраструктури, створеної для надання послуги;
- перешкод у доступі до послуги, в тому числі для жінок, чоловіків та/або їх груп;
- частки населення, яка відповідно до законодавства може одержувати послугу, проте не користується нею;
- цільових груп надавачів послуг за ознакою статі та, у разі доцільності, за іншими ознаками, зокрема за видами діяльності відповідно до службових обов'язків;
- рівня забезпечення потреб надавачів послуги.

15. Дослідження надавачів публічних послуг може включати в себе аналіз складу працівників установ/організацій, відповідальних за надання послуг, та працівників, які безпосередньо забезпечують надання послуги, у тому числі аналіз кількості жінок і чоловіків на різних посадах.

16. Якщо бюджетна програма або окрема публічна послуга, що надається в межах бюджетної програми, орієнтована на все населення (наприклад, реалізація інвестиційних проектів, будівництво об'єктів інфраструктури) доцільно вжити заходів для визначення потенційних груп отримувачів публічних послуг, їх вигоди та інтереси щодо майбутнього соціального, економічного або іншого ефекту від реалізації програми, публічних послуг,

умови для надання яких створюються за рахунок коштів бюджетної програми.

Для визначення потенційної вигоди можуть бути використані інформація, що міститься у державних програмах, державних інвестиційних проектах, що реалізуються в межах бюджетних програм, інформація щодо охоплення території України або її окремих регіонів заходами, що здійснюються під час реалізації програм, інформація та показники, на підставі яких головними розпорядниками визначено потребу у коштах, необхідних для реалізації програми тощо.

17. За результатами ґендерного аналізу бюджетної програми можуть бути зроблені висновки щодо:

- наявності та якості даних, необхідних для проведення ґендерного аналізу бюджетної програми;
- наявності та якості інформації та показників бюджетної програми, що висвітлюють ґендерний аспект;
- відповідності бюджетної програми взятим Україною зобов'язанням щодо ґендерної рівності, вимогам нормативно-правових актів, які містять інформацію про ґендерну рівність, в тому числі її відповідності завданням стратегічних і програмних документів держави з ґендерних питань;
- стану врахування у бюджетній програмі ґендерних аспектів;
- виявлених ґендерних розривів, ґендерної дискримінації, негативних тенденцій при забезпеченні потреб та задоволенні інтересів жінок, чоловіків та/або їх груп;
- забезпечення справедливого та неупередженого розподілу бюджетних коштів при плануванні та виконанні бюджетної програми, наданні публічних послуг.

На основі висновків, зроблених за результатами ґендерного аналізу бюджетної програми, рекомендується розробити пропозиції, які можуть, зокрема, передбачати:

- шляхи врахування ґендерного аспекту у бюджетній програмі та відповідні характеристики для включення до неї;
- заходи з подальшого впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі;
- заходи із зменшення ґендерних розривів, усунення ґендерної дискримінації, забезпечення потреб, задоволення інтересів жінок і чоловіків

та/або їх груп, що можуть бути вжиті головним розпорядником;

- вдосконалення процесу збору та обробки даних, запровадження нових та/або перегляд існуючих форм статистичної та адміністративної звітності.

За результатами ґендерного аналізу бюджетної програми рекомендується узагальнити інформацію за формою у додатку 2 до цих Методичних рекомендацій.

IV. Прийняття рішень за результатами ґендерного аналізу бюджетної програми

18. На основі висновків та пропозицій, розроблених за результатами ґендерного аналізу бюджетної програми, головними розпорядниками та іншими учасниками бюджетного процесу приймаються рішення відповідно до компетенції.

19. Рішення за результатами ґендерного аналізу бюджетної програми приймаються з урахуванням бюджетних призначень, встановлених законом про Державний бюджет України на відповідний рік (рішенням про місцевий бюджет), та/або фінансових обмежень на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди, визначених відповідно до законодавства.

V. Моніторинг ґендерно чутливих бюджетних програм

20. Головним розпорядникам та іншим учасникам бюджетного процесу рекомендується здійснювати в межах своїх повноважень моніторинг ґендерно чутливих бюджетних програм з точки зору зменшення ґендерних розривів, усунення ґендерної дискримінації, забезпечення потреб, задоволення інтересів жінок і чоловіків та/або їх груп у процесі реалізації бюджетної програми.

21. Основними завданнями моніторингу є відстеження на систематичній основі стану виконання ґендерно чутливих бюджетних програм та отримання актуальної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень.

Дані, отримані в процесі моніторингу, враховуються при проведенні ґендерного аналізу бюджетних програм у подальшому.

Директор Департаменту
державного бюджету

В. П. Лоziцький

**Рекомендована форма оформлення результатів огляду
нормативно-правових актів та інших документів,
які містять інформацію про ґендерну рівність**

Результати огляду нормативно-правових актів та інших документів, які
містять інформацію про ґендерну рівність, у _____ році

Нормативно-правові акти/документи	Вимоги/індикатори/дані *

_____ дата

*з урахуванням пункту 7 Методичних рекомендацій

Рекомендована форма оформлення результатів ґендерного аналізу бюджетної програми

Результати ґендерного аналізу бюджетної програми
(КПКВК, найменування бюджетної програми) у _____ 20__ році

1. Період дії бюджетної програми, охоплений ґендерним аналізом

2. Перелік державних послуг, що надаються в межах бюджетної програми, цільові групи надавачів та отримувачів державних послуг (в тому числі потенційні)

3. Висновки за результатами ґендерного аналізу бюджетної програми:

наявність та якість даних, необхідних для проведення ґендерного аналізу бюджетної програми (зокрема, репрезентативність, співставність, згрупованість даних за статтю та іншими ознаками, доцільними для проведення ґендерного аналізу бюджетної програми)

відповідність бюджетної програми взятим Україною зобов'язанням щодо ґендерної рівності, вимогам нормативно-правових актів та інших документів, які містять інформацію про ґендерну рівність, в тому числі відповідність завданням стратегічних і програмних документів держави з ґендерних питань

стан врахування у бюджетній програмі ґендерних аспектів (наявність ґендерних аспектів у назві бюджетної програми, її меті, завданнях, напрямках використання коштів, результативних показників)

виявлені ґендерні розриви, ґендерна дискримінація, тенденції при забезпеченні потреб та задоволенні інтересів жінок, чоловіків та/або їх груп

забезпечення справедливого та неупередженого розподілу бюджетних коштів при плануванні та виконанні бюджетної програми, наданні державних послуг (рівень забезпечення потреб та задоволення інтересів жінок, чоловіків та/або їх груп за існуючих/діючих підходів до визначення обсягу та розподілу коштів в межах бюджетної програми)

4. Пропозиції за результатами ґендерного аналізу бюджетної програми:

включення ґендерних аспектів до бюджетної програми (до назви бюджетної програми, її мети, завдань, напрямів використання коштів, результативних показників)

заходи з подальшого впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі (проведення ґендерного аналізу бюджетної програми, або її окремих завдань, напрямів використання коштів, послуг, що надаються в межах бюджетної програми)

заходи з посилення ґендерної рівності (шляхи зменшення ґендерних розривів, усунення ґендерної дискримінації, забезпечення потреб, задоволення інтересів жінок і чоловіків та/або їх груп)

удосконалення процесу збору та обробки даних, запровадження нових та/або перегляд існуючих форм статистичної та адміністративної звітності

дата

 ГОВ
проект

МІНІСТЕРСТВО
ФІНАНСІВ
УКРАЇНИ

Швеція
Sverige

Гендерне бюджетування в Україні

grbproject.org